

MIEJSKI KOMITET WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO W PŁOCKU W DRUGIEJ RZECZYPOSPOLITEJ

Abstrakt

Polska młodzież w okresie międzywojennym aktywnie realizowała się w organizacjach i stowarzyszeniach o charakterze sportowo-obronnym. W Płocku patronat organizacyjny nad szkoleniem sportowo-obronnym sprawował Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przynasobienia Wojskowego. Rangę Komitetu podnosił fakt kierowania nim przez wysokich urzędników władz lokalnych, na czele z prezydentem miasta. Ta działalność przyczyniła się do podniesienia sprawności fizycznej młodzieży szkolnej oraz znakomicie przygotowywała ją do służby wojskowej.

Słowa kluczowe: Płock 1918-1939, organizacje paramilitarne, młodzież, szkolenie, sport

Słusznie pisał Mieczysław Fularski w roku 1928 w znakomitej książce „Przynasobienie wojskowe w Polsce” (opublikowanej rok później), że jednym z najpoważniejszych czynników dla zachowania zdrowia moralnego i fizycznego naszej młodzieży jest sport i wychowanie fizyczne¹. Ta dziejowa już a odkryta w XX w. prawda jest jak najbardziej aktualna. Zmieniło się jedynie tło socjologiczne, uwarunkowania wczesnego rozwoju dzieci i młodzieży oraz poziom infrastrukturalny i technologiczny.

Po wojnie polsko-rosyjskiej, w trosce o przygotowanie obronne polskiej młodzieży, władze wojskowe i oświatowe próbowały wspólnie tworzyć program szkolenia odpowiadający przede wszystkim na potrzeby wojska. W grudniu 1922 roku Ministerstwo Spraw Wojskowych oraz Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wprowadziły przynasobienie wojskowe jako przedmiot pozaprogramowy do szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych. Przez pierwsze lata kształcenie z tego przedmiotu nie było zadawalające dla środowiska wojskowego. Wiązało się to w przede wszystkim z niedostatkami bazy szkoleniowej – brakowało obiektów treningowych tj. boisk, strzelnic, placów oraz sprzętu do ćwiczeń. Ponadto społeczeństwo znudzone i zmęczone okresem wojen apatycznie podchodziło do kwestii kształcenia obronnego. Stosunek do tych zagadnień uległ zmianie w okresie sanacyjnym. Józef Piłsudski podczas obrad Komisji Budżetowej Sejmu w dniu 15 grudnia 1926 roku zapowiedział znaczne rozszerzenie pola działalności przynasobienia wojskowego, które dotąd oparte było jedynie na pracy ochotniczej. 24 marca 1927 roku powstał Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przynasobienia Wojskowego (WF i PW),

bezpośrednio podporządkowany ministrowi spraw wojskowych. W okręgach korpusów powstały urzędy WF i PW, a w powiatach powiatowe komendy WF i PW. Przy Ministerstwie Spraw Wojskowych powołano Radę Programową WF. Na jej czele stanął sam Józef Piłsudski, co bardzo wzmocniło rangę całego przedsięwzięcia. 13 grudnia 1927 roku wydano „Instrukcję wyszkolenia oddziałów przynasobienia wojskowego”. Zasadniczym celem PW było przygotowanie polskiej młodzieży do służby wojskowej. W programie zajęć znalazły się: wychowanie fizyczne, wychowanie obywatelskie, wychowanie wojskowe i wyszkolenie wojskowe. Przynasobienie wojskowe kształtowało patriotyzm oraz cechy żołnierskie. Wojsko dostarczało instruktorów oraz wyposażenie sprzętowe. PW nie objęło całej młodzieży, która częściowo zaangażowana była w działalność innych organizacji paramilitarnych. Były obiektywne trudności z pozyskaniem do hufców PW młodzieży wiejskiej, głównie z powodu zaabsorbowania jej pracami w gospodarstwach rolnych. Liczebność szkolonej młodzieży w skali kraju ulegała w kolejnych latach znacznym wahaniom. W roku szkolnym 1929/1930 szkoleniem PW objęte było 265 tys. osób a w roku szkolnym 1934/1935 – 197 tys. Różnice spowodowane były niżem demograficznym okresu wojennego. Kryzys gospodarczy sprawił, że nie ziszczyły się ambitne plany dobrej organizacji przynasobienia wojskowego w każdej polskiej gminie².

Impulsem dla utworzenia w Płocku Komitetu WF i PW było Rozporządzenie Rady Ministrów z 25 kwietnia 1925 r. Pierwotnie cała struktura organizacyjna miała opierać się na Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wobec wyżej przytoczonych trudności, w praktyce komitety nie prowadziły działalności.

Przejęcie inicjatywy przez władze wojskowe diametralnie odmieniło i ożywiło ich funkcjonowanie.

Aby uporządkować działania w komórkach różnych szczebli, wprowadzono w 1928 r. tymczasową instrukcję regulującą zadania i pracę wojewódzkich, powiatowych i miejskich Komitetów Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowej. W myśl jej założeń Komitety na szczeblu powiatu i miasta miały współpracować z władzami w zakresie uzyskania poparcia i ułatwień dla własnych organizacji WF i PW oraz organizacji sportowych. Z organizacjami sportowymi z kolei miały współpracować w zakresie diagnozowania ich potrzeb. Miały także podejmować inicjatywy na rzecz WF i PW poprzez: tworzenie infrastruktury sportowej, zaopatrywanie w sprzęt, pomoc instruktorską, organizowanie świąt wychowania fizycznego i przynależności wojskowej, kursów, ćwiczeń, zawodów oraz prowadzenie opieki nad tymi imprezami, nadzorowanie obiektów sportowych, działalność propagującą sport, gromadzenie i przeznaczanie funduszy na rozwój kultury fizycznej na swoim terenie³.

W 1929 r. Ministerstwo Spraw Wojskowych za pośrednictwem Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowej wprowadziło Instrukcję nr 22 dla Okręgowych Ośrodków WF. Kładła ona nacisk m.in. na tworzenie wewnętrznych regulaminów, prowadzenie kursów instruktorskich, ewidencjonowanie i kontrolowanie zajęć. Przyjmowanie na kursy instruktorskie obwarowane było pewnymi wymogami. Na tzw. „kursy instruktorów ćwiczeń cielesnych” przyjmowano osoby w wieku co najmniej 19 lat po ukończeniu przynajmniej 7 klas szkoły powszechnej, o odpowiednich kwalifikacjach moralnych z opinią na piśmie Powiatowego Komitetu WF i PW. Osoba taka musiała się cieszyć bardzo dobrym stanem zdrowia i sprawnością fizyczną odpowiadającą wymogom dla kandydatów Centralnej Szkoły Wychowania Fizycznego w Poznaniu oraz posiadać własny zasadniczy ekwipunek sportowy. Jednym z warunków przyjęcia było też ukończenie z wynikiem pozytywnym wcześniejszego tzw. „kursu przodowników ćwiczeń cielesnych”. Na ten szczebel kariery instruktorskiej mogły z kolei kandydować osoby w wieku co najmniej 18 lat po ukończeniu przynajmniej 4 klas szkoły powszechnej z odpowiednimi kwalifikacjami moralnymi oraz poziomem sprawności fizycznej określonym wyżej a także z własnym ekwipunkiem. Umowy z takimi instruktorami podpisywano na okres 3 lat. Ponadto, dla osób w wieku 17 lat organizowano tzw. „kursy wstępne ćwiczeń cielesnych” pod warunkiem ich przynależności do stowarzyszeń i organizacji o charakterze sportowym. Takie osoby zobowiązywały się do dwuletniej pracy w swoim

stowarzyszeniu. Były też „kursy przodowników” poszczególnych gałęzi sportu oraz oddzielne kursy dla kobiet – instruktorek⁴.

Do akcji na rzecz przynależności wojskowej i kultury fizycznej młodzieży szkolnej włączały się, oprócz środowisk związanych stricte ze sportem, organizacje paramilitarne. Takim przykładem był płocki Związek Oficerów Rezerwy Wojska Polskiego, który w 1928 r. przystąpił do Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny. Ciągłe rozbudowujący się i przybierający na znaczeniu Związek Strzelecki bazował z kolei na bezpośredniej pracy z młodzieżą poza szkołą. Jego roli nie zakłócił nawet incydent z 4 września 1926 r., kiedy po zabawie i awanturze ulicznej z oficerami garnizonu, policja konna zaarrestowała 21 pijanych członków tej organizacji, w tym komendanta Józefa Rutkowskiego. W 1929 r. Związek Strzelecki liczył osiem oddziałów i 210 członków. Swoją mocną pozycję w środowisku sportowym posiadał także, elitarny w latach 30. Związek Legionistów. Liczył on w 1934 r. 56 członków. Jego prezesem był Aleksander Wernik⁵.

Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przynależności Wojskowej w Płocku funkcjonował na podobnych zasadach jak inne lokalne komitety tego typu w Polsce. Gros jego członków stanowili oficerowie Wojska Polskiego pozostający wówczas w służbie, na czele z komendantem Garnizonu Płock⁶, lub oficerowie rezerwy pełniący w tamtym czasie różne funkcje w środowisku cywilnym. Byli to ludzie głęboko zaangażowani w kwestie szeroko pojętej obronności, bardzo często pracujący bezpośrednio z młodzieżą. Inną znaczącą podgrupą w Komitecie byli przedstawiciele środowiska nauczycielskiego miasta Płocka. Osoby te kierowały szkołami, prowadziły nad nimi nadzór pedagogiczny, uczyły młodzież wychowania fizycznego. W Komitecie swoją znaczącą reprezentację posiadali także przedstawiciele płockiej służby zdrowia – lekarze miejscy. Przewodniczenie wysokich funkcjonariuszy władzy lokalnej obradom Komitetu było gwarantem jego doniosłej roli w procesie planowania wychowania patriotycznego i szkolenia obronnego płockiej młodzieży.

Już w latach 20. działania na rzecz młodzieży prowadziły płockie jednostki wojskowe. W latach 30. działania te przybrały znacząco na sile. Dominowały formy zabaw ruchowych na świeżym powietrzu. Organizowano także konkurencje typowo sportowe. Szczególna atmosfera towarzyszyła płockim obchodom święta Konstytucji 3 Maja. W drugiej połowie lat 20. i na początku lat 30. wkomponowano w nie imprezy sportowe. Zastąpił się na tym polu zwłaszcza 4 pułk strzelców konnych ze swoim dowódcą płk. Zygmuntem Lecewiczem na czele. Lecewicz, sam będąc świetnym jeźdźcem, był niestrudzonym

propagatorem sportu i wychowania sportowego. W zawodach brali udział żołnierze garnizonu oraz plocka młodzież. Oprócz typowo wojskowych konkurencji typu woltyżerka, ćwiczenie lancą czy szermierka, prowadzono także strzelanie, konkurencje hipiczne oraz lekkoatletyczne. W 1929 roku, z okazji obchodzonego 15 sierpnia Dnia Żołnierza, Płock gościł szkolące się w okolicach miasta i obozujące na Kostrogaju oddziały 2 Dywizji Kawalerii. Przeprowadzono wspianą paradę oraz duże, interesujące zawody sportowe. Z okazji przypadającej 6 sierpnia rocznicy wymarszu z Krakowa 1 kompanii kadrowej zorganizowano w 1931 roku zabawę leśną z pokazem gier wojskowych⁷.

Założycielami plockiego Komitetu byli związani wcześniej z Polską Partią Socjalistyczną – Władysław Iwanicki i Franciszek Graczyk oraz Stanisław Offenkowski, powiązany później z Blokiem Bezpartyjnym (BBWR). W ewidencji dla stowarzyszeń i związków władze Komitetu określiły liczbę szkolonych na 471 osób zarezerwowanych w trzech kompaniach. Podano, iż wszyscy szkoleni są narodowości polskiej. Wpływy polityczne na szkolonych określono w proporcjach: 75% Blok Bezpartyjny, 15% Chrześcijańska Demokracja, 10% Stronnictwo Narodowe. Celem działalności organizacyjnej określonym w rejestrze była praca nad fizycznym rozwojem młodzieży męskiej szkół średnich i powszechnych⁸. W plockim Komitecie powstały trzy sekcje. Powołano je w myśl okólnika nr 257 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 18 listopada 1929 r. nr Wojsk 3165/1. W ten sposób, w końcu 1929 r., plocka organizacja WF i PW stała się jednym z najlepiej zorganizowanych elementów życia publicznego w mieście.

Przez pierwsze lata, podobnie jak w całej Polsce, działalności Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku nie było praktycznie widać. Cały ruch dopiero pączkował. Społeczeństwo lokalne, w tym także sami działacze, dopiero oswajało się ze świadomością konieczności prowadzenia przedsięwzięć obronnych, ich zakresem i dużym, wielopłaszczyznowym znaczeniem. Wiosną 1930 r. skład osobowy plockiego Komitetu otwierał prezydent miasta Aleksander Albrecht⁹. Przedstawicielem garnizonu był ppłk Edmund Robakiewicz. W skład Komitetu wchodził: Inspektor Szkolny – Adolf Bandas, kpt. Falcman – komendant WF i PW, lekarz miejski – Władysław Frankowski, przedstawiciel Związku Strzeleckiego – Stanisław Offenkowski, przedstawiciel Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” – Stanisław Hajdukiewicz, przedstawiciel Komendy Harcerstwa Chorągwi Płockiej – Zdzisław Słoniewicz. Koło Dyrektorów Szkół Średnich reprezentowała Julia Kisielewska, Straż Ogniwą Ochotniczą – Tadeusz Ginter, Towarzystwo Wioślarskie – Wacław Jagodziński.

Ponadto w skład Komitetu wchodził: Komendant Oddziału Przysposobienia Wojskowego Kobiet – Maria Kraskowska, Kierownik Szkoły Powszechnej – Leon Dorobek, Kierownik Wydziału Opieki Społecznej i Zdrowia Publicznego w Magistracie – Feliks Wiesenberg, podkomisarz Policji Państwowej – Karol Stankiewicz, przedstawiciel Towarzystwa Kolarzy – adwokat Roman Lutyński, nauczyciel gimnazjum i Komendant Hufca Szkolnego – Wilhelm Zaufal, urzędnik Magistratu i sekretarz Komitetu – Stanisław Todtleben. Łącznie w skład Zarządu Komitetu wchodziło 19 osób¹⁰.

Za prezydentury Adama Ostoi Ostaszewskiego w latach 1930-1934 oraz jego następcy inż. Romualda Chmielewskiego (1934-1935) nastąpił wyraźny zastój w działalności Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w Płocku. W znacznym stopniu podyktowane to było dramatyczną sytuacją gospodarczą powiązaną ze skutkami wielkiego kryzysu (1929-1933). Miasto i jego władze musiały w tym czasie zmagać się przede wszystkim z problemami społeczno-gospodarczymi¹¹.

Do połowy lat 30. Państwowy Urząd WF i PW na mocy zarządzeń wojskowych przejął zwierzchnią kontrolę nad organizacjami paramilitarnymi szkolącymi młodzież. Służyło to bez wątpienia lepszej organizacji pracy szkoleniowej, ujednoczeniu planowania, ułatwieniu rozliczeń i nadzoru administracyjnego. W sierpniu 1932 r. powiązano w ten sposób prace państwowych władz WF i PW i Związku Strzeleckiego. Automatycznie wzrósł wpływ Komitetów WF i PW na całość kształt szkolenia obronnego młodzieży¹².

Kierownikowi Sekcji WF i PW pod względem administracyjnym podlegało Boisko Miejskie wraz ze strzelnicą. Prawo korzystania z tych obiektów posiadały oddziały wojskowe, szkoły, stowarzyszenia WF i PW przebywające w godzinach dla nich przeznaczonych pod opieką oficera, nauczyciela lub instruktora. Plan korzystania z boiska na cały sezon sporządzał Kierownik Sekcji WF i PW do dnia 1 kwietnia każdego roku. Do połowy marca instytucje zgłaszały mu swoje propozycje w tym zakresie. Plan zorganizowania zawodów czy zlotu należało zgłaszać na dwa tygodnie przed terminem. Za ewentualne szkody na obiekcie odpowiedzialność ponosiły instytucje z niego korzystające. Roczna opłata od organizacji i szkół wynosiła 15 zł (6 godzin w tygodniu wg rozkładu zajęć i 3 dni przeznaczone na zawody – za płatnymi biletami). Z dodatkowych opłat za korzystanie z boiska zwolnione zostały zespoły szkół powszechnych. Gospodarz obiektu dbał o stan i wygląd zewnętrzny boiska, rozporządzał inwentarzem sportowym, prowadził księgę boiska, był zobligowany do utrzymywania ścisłego kontaktu z Kierownikiem Sekcji oraz

Komendantem Powiatowym WF i PW. Na boisko nie można było wprowadzać psów ani rowerów¹³.

Na posiedzenie Wydziału Wykonawczego Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 22 października 1935 r. został zaproszony Kierownik Wodociągów Miejskich w Płocku Stanisław Jaworski. Sekcja Administracyjno-Gospodarcza kierowana od trzech tygodni przez Ludomira Grabowskiego zaplanowała na 24 listopada 1935 r. imprezę teatralną, z której połowa dochodu miała przyspaść Miejskiemu Komitetowi WF i PW. Przewodniczący, pełniący funkcję prezydenta Płocka – Stanisław Wasiak¹⁴, poinformował zebranych o planie zabudowy miasta, który przewiduje przeprowadzenie jezdni przez środek boiska. Jednocześnie zapewnił, że dotychczasowe boisko będzie funkcjonować do czasu wybudowania nowego obiektu. Uchwalono, że dwie ślizgawki dla sportów zimowych – w Ogródku Jordanowskimgo i na placu Marszałka Piłsudskiego, zostaną oddane w dzierżawę p. Piotrowi Żyznowskiemu, od którego będzie pobierane 25% brutto dziennych dochodów. Opłata za korzystanie z Ogródka Jordanowskiego wynosiła 30 gr. dla dorosłych i 20 gr. dla uczącej się młodzieży. Za korzystanie ze ślizgawki na placu Marszałka Piłsudskiego dorośli płacili 20 gr. a młodzież 15 (w tym 5 gr. za szatnię). Zespoły WF i PW do godziny 16 płaciły po 5 gr., a szkoły powszechne mogły w tym czasie korzystać z obiektu za darmo. Zimą zaplanowano przeprowadzenie w Płocku kursu narciarskiego i zorganizowanie treningów sportów zimowych¹⁵.

Jak podkreślił w swym późniejszym referacie szef Sekcji WF i PW Ładysław Żelazowski, jego Sekcja została zorganizowana po dwuletniej bezczynności Komitetu. W marcu 1935 r. Sekcja opracowała regulamin wewnętrzny oraz wytyczne programowe na rok 1935/36 i po porozumieniu się z organizacjami sportowymi przedstawiła kalendarz zajęć i zawodów na rok 1935. Przyjęte wówczas hasło brzmiało: „Płock – frontem do Wisły”. Do współpracy z Komitetem w zakresie pracy na wodzie przystąpiły: Poczta Przystosowanie Wojskowe, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” oraz harcerstwo, natomiast Towarzystwo Wioślarskie na apel nie odpowiedziało i nie skierowało swego delegata do Sekcji WF. Praca pływalni dała w 1935 roku słabe wyniki. Lato było bowiem chłodne i dżdżyste. Pomimo propagandy w prasie, na kurs pływania zgłosiło się jedynie około 40 osób. W roku 1935 w Płocku zawody wodne organizowane były przez Płocki Klub Wioślarski, Żeglarstwo Hufca Harcerzy i POW. Przy schronie harcerzy, przy pomocy miasta i w porozumieniu z Towarzystwem Popierania Turystyki, dla ułatwienia turystyki wodnej zorganizowano punkt postoju z noclegiem dla 50 osób. Na strzelnicy zawody

wewnętrzne przeprowadziły: Przystosowanie Poczta, Klub Sportowy „Makabi”, Związek Strzelecki oraz harcerstwo. Zawody strzeleckie o mistrzostwo Płocka organizowane przez Związek Strzelecki zostały przeniesione na 1936 rok. W 1935 r. P.O.S (Państwową Odznakę Strzelecką – pp) uzyskało 1035 osób, w tym szkoły (sami chłopcy) 67, wojsko 852 i inni 116 (w tym jedynie 10 kobiet). Remont boiska utrudnił klubom korzystanie z niego, zwłaszcza sekcjom piłki nożnej. Spotkało się to z protestami z ich strony latem 1935 r. Na strzelnicach, dla poprawy bezpieczeństwa, zmniejszono okienka strzeleckie i poprawiono schrony. Po uzyskaniu wiadomości od prezydenta miasta o planach likwidacji boiska i przeprowadzenia przez jego teren jezdni, aktualnym stał się projekt stworzenia w mieście małych boisk do gier sportowych. Sekcja WF jako tereny nadające się do tego celu wskazała plac Marszałka Piłsudskiego, plac przy ul. Mostowej, plac przy betoniarńi na ul. Dobrzyńskiej. Teren na placu Marszałka Piłsudskiego zaopatrzone w 4 słupy do siatkówki oddano pod opiekę szkole miejskiej przy ul. Warszawskiej (p. Babecki). Wkrótce jednak, z chwilą przeniesienia szkoły do gmachu pomonopolowego i z uwagi na reprezentacyjny charakter placu, słupy usunięto. Z kolei plac przy ul. Mostowej okazał się nietrafionym pomysłem z powodu kurzu ulicznego i dymu z kominów Powiśla. Zarząd Miejski odmówił Sekcji placu na Czarnym Dworze. 20 października 1935 r. Klub Sportowy „Jur” z polecenia Sekcji WF zorganizował Pierwsze Zawody Lekkoatletyczne o mistrzostwo miasta Płocka. Na boisku wewnętrzne zawody przeprowadził także KS „Makabi”, Związek Strzelecki, ZHP. Odbyły się też propagandowe zawody z udziałem Wejsówny i Kwaśniewskiej organizowane przez KS „Makabi” oraz zawody propagandowe organizowane przez Towarzystwo Gimnastyczne Sokół z udziałem zawodników warszawskich. Odbył się ponadto bieg na przełaj o mistrzostwo Płocka zorganizowany przez Związek Strzelecki z polecenia Sekcji WF. Rozegrano także mecze piłki nożnej o mistrzostwo podokręgu. Sekcja WF oddała boks opiece Klubu Sportowego „Jur”, hokej i jazdę figurową opiece Klubu Sportowego „Makabi”, ping-pong Związkowi Strzeleckiemu. W okresie krótkiego mrozu w lutym 1936 r. (wcześniej ciepła zima nie pozwalała prowadzić sportów zimowych) rozpoczęto intensywne treningi hokejowe, rozegrano kilka meczów towarzyskich i przystąpiono do rozgrywek o mistrzostwo hokejowe Płocka o nagrodę przechodnią Sekcji WF. Niestety z powodu odwilży nie udało się dokończyć tych zawodów. Nie udało się także zorganizować zaplanowanych zawodów hokejowych z udziałem Łódzkiego Klubu Sportowego.

Ciekawym projektem okazały się natomiast popisy łyżwiarskie zorganizowane przez grupę nauczycielek i przedstawiciela Sekcji WF z udziałem mistrzów i wicemistrzów Polski. Po tym pokazie zebrano miłośników jazdy figurowej i utworzono w Płocku Klub Łyżwiarski. W okresie rozliczeniowym Sekcji WF odbyły się pierwsze zawody w boksie. Były to zawody między Płockiem a Włocławkiem. Odbyły się także zawody wewnętrzne Klubu Sportowego „Jur” w tej dyscyplinie sportu oraz zawody między Włocławkiem a 8 pułkiem artylerii lekkiej. Pierwsze zawody w tenisie stołowym (nazywanym ping-pongiem) zorganizowały KS „Jur” oraz Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Żelazowski podkreślał znaczenie współpracy z innymi organizacjami, wśród których wymienił Związek Harcerstwa Polskiego, Związek Strzelecki, Klub Sportowy „Makabi”, Towarzystwo Gimnastyczne „Makabi”, Klub Sportowy „Jur”, Koło Nauczycieli WF, PAKS (Płocki Amatorski Klub Sportowy – PP), Policijny Klub Sportowy, Wojskowy Klub Sportowy, Klub Sportowy „Siła”, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Płockie Towarzystwo Kolarzy. Jako stali członkowie dość aktywnej wówczas Sekcji WF działali: p. Błachewicz, p. Kowalska, p. Fuz, p. Kudlikowski, p. Kwaśniewski, lekarz Majde, p. Ostrowski, p. Skrzeczkowski, p. Wierzbicki, p. Zakrzewicz i p. Zapaśnik. Bardzo dobrze układała się współpraca Sekcji WF i PW z prezydentem Płocka Wasiakiem, wiceprezydentem Wernikiem i inżynierem miejskim Woyno¹⁶.

W dniu 19 lutego 1936 r. odbyło się posiedzenie Sekcji Administracyjno-Gospodarczej z udziałem Komendanta Powiatowego WF i PW por. Piotra Chęłstowskiego. Por. Chęłstowski przedstawił preliminarz budżetowy na rok 1936/1937. W ożywionej dyskusji głos zabierali jeszcze Ładysław Żelazowski, Witold Majde, Anastazy Witostawski i Helena Kowalska. Podnoszono zwłaszcza potrzebę zwiększenia środków na zakup sprzętu sportowego, którego brak dawał się poważnie odczuwać. Postulowano także zwiększenie kwot na organizację obozów letnich dla młodzieży w ramach harcerstwa czy Przystosowania Wojskowego Kobiet. Wydatki w kwocie 6 tys. zł zamierzano pokryć z subwencji Rady Miejskiej w kwocie 5400 zł oraz z wpływów z imprez – 600 zł. Przyjęto plan pracy Sekcji Administracyjno-Gospodarczej na rok 1936/1937. W ramach tego planu zamierzano w czerwcu zorganizować zabawę leśną, w lipcu zabawę na Placu Floriańskim, w październiku wyświetlenie filmu, w listopadzie imprezę balową, w grudniu urządzenie ślizgawek, w styczniu 1937 r. imprezę taneczną a w marcu wypuścić znaczek na WF i PW¹⁷.

Wśród wytycznych Sekcji Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego na rok 1936/1937 zamierzano doprowadzić

do porządku bieżni i skoczni, planowano urządzenie dodatkowych boisk do gier zespołowych – siatkówki i koszykówki, przeprowadzenie reperacji strzelniczy do strzelań na 25 i 50 metrów (przede wszystkim chodziło tu o przygotowanie wału), przeprowadzenie reperacji pływalni, zakup sprzętu sportowego, udział w rozbudowie Ogródków Jordanowskich. Sekcja zamierzała zorganizować mistrzostwa miasta Płocka w lekkiej atletyce, hokeju, boksie, tenisie i tenisie stołowym oraz pływaniu. Ponadto planowano uaktywnić się przy organizacji Święta WF i PW oraz współdziałać przy organizacji i pracach Poradni Sportowo-Lekarskiej. Sekcja planowała przeprowadzenie kursów: pływania, boks, jazdy figurowej na łyżwach oraz narciarskiego¹⁸. W maju planowano przeprowadzenie obchodów Święta WF i PW oraz trzydniowych ćwiczeń szkolnych hufców przysposobienia wojskowego z ostrymi strzelaniami programowymi. Na czerwiec zaplanowano egzaminy na I stopień przysposobienia wojskowego, organizację letnich obozów przysposobienia wojskowego oraz kurs pływania. W lipcu przewidziano kolejny kurs pływania oraz konserwację sprzętu sportowego. Uwzględniono udział organizacji w Świącie rocznicowym 18 sierpnia (rosyjski atak na Płock – pp) oraz zaplanowano na ten miesiąc przyjmowanie nowych członków. We wrześniu planowano przeprowadzenie okręgowych zawodów sportowych hufców przysposobienia wojskowego. Od października rozpoczynało się programowe szkolenie na I i II stopień przysposobienia wojskowego. Planowano też naprawę i konserwację letniego sprzętu sportowego. Uwzględniono udział organizacji WF i PW w obchodach Święta 11 listopada. Miesiące zimowe przeznaczono przede wszystkim na szkolenie młodzieży na I i II stopień przysposobienia wojskowego¹⁹.

Powyższe działania miała wspierać Sekcja Wychowania Społecznego i Propagandy. W tym celu zamierzano nagłośnić realizowane zadania w prasie, propagować wycieczki, obozy, przygotować odczyty okolicznościowe. W październiku planowano przeprowadzenie akcji na rzecz sportów zimowych – saneczkarstwa, łyżwiarstwa i narciarstwa. W styczniu i lutym 1937 r. Sekcja planowała odwiedzanie z własnymi odczytami na temat kultury fizycznej ośrodków wychowania fizycznego²⁰.

4 marca 1936 roku na zebraniu Sekcji WF i PW obecni byli przedstawiciele Klubu Sportowego „Makabi” (Młot) działającego w Płocku z inicjatywy Berka Zeligmana już od 1915 r.²¹ Sekcję, oprócz przewodniczącego Żelazowskiego, reprezentowali: p. Kwaśniewski, p. Zakrzewicz, p. Kotkorowska, dr Majde, p. Skrzeczkowski. Na tym zebraniu, które kończyło kadencję Sekcji (trwała do końca marca) postulowano

zwolnienie organizacji od opłat na rzecz boiska. Argumentowano to propagowaniem gier sportowych²².

W sprawozdaniu z działalności Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku za rok 1935/36 stwierdzono, że stosunek miejscowych warstw ludności do prac WF i PW jest dobry, nauczycieli zaś bardzo dobry. Podkreślano udział miejscowego społeczeństwa w pracach organizacji poza, jak opisano w raporcie, skrajnymi opozycjonistami, którzy prace te, z minimalnym skutkiem, próbowali zwalczać. Stosunek stowarzyszeń WF i PW do prac Komitetu oceniono bardzo dobrze. Wśród stowarzyszeń tych raport wymienia Związek Strzelecki, Związek Rezerwistów, Przystosowanie Wojskowe Kobiet, Hufce Szkolne, Harcerstwo – jako te, które „zawsze stoją na wysokości swego zadania”. Podsumowano też udział innych stowarzyszeń i organizacji w pracach WF i PW. Prace wyłącznie w dziedzinie wychowania fizycznego prowadziły Straż Pożarna Ochotnicza, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”, Towarzystwo Wioślarskie, Towarzystwo Kolarzy, „Makabi” i Harcerstwo. Jak podkreślał raport, współpraca i wzajemny stosunek stowarzyszeń prowadzących wychowanie fizyczne i przystosowanie wojskowe był bardzo dobry i życzliwy. W roku sprawozdawczym 1935/36 Komitet odbył 4 posiedzenia, a Wydział Wykonawczy – 6. Jak podkreśla raport, sprawami dotyczącymi stricte przystosowania wojskowego zajmował się wyłącznie Powiatowy Komendant PW i WF, który otrzymywał ze strony Komitetu pomoc finansową. Prezydium Komitetu odbywało posiedzenia 2 razy w miesiącu rozpatrując pilniejsze sprawy i badając jednocześnie celowość realizacji budżetu po stronie wydatków. Akcję propagandową rozwijano na bazie prasy – „Dziennika Płockiego”, „Głosu Mazowieckiego”, oraz przez komunikaty Zarządu Miejskiego w Płocku²³.

Ciekawostką jest ocena udziału poszczególnych narodowości w pracach wychowania fizycznego i przystosowania wojskowego. Raport podkreślał iż udział czynny brała wyłącznie narodowość polska współpracując stale z Komitetem. W pracy wychowania fizycznego brała również udział narodowość żydowska. Raport wskazywał, że w roku sprawozdawczym nie było odczytów ani obchodów świąt WF i PW. Odbyły się za to pierwsze zawody lekkoatletyczne o mistrzostwo miasta Płocka, szereg zawodów wewnętrznych, zawody w klubach i stowarzyszeniach, propagandowe zawody z udziałem m.in. Wejsówny organizowane przez KS „Makabi”, zawody propagandowe organizowane przez Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” z udziałem zawodników warszawskich, bieg na przełaj o mistrzostwo

Płocka organizowany przez Związek Strzelecki. Odbyły się także mecze piłki nożnej o mistrzostwo podokręgu. W ramach prac inwestycyjnych na boisku zasiano specjalną mieszankę traw oraz doprowadzono strzelnicę do stanu używalności, poprawiono bezpieczeństwo na obiekcie, otoczono go parkanem. Na zakup ramki lodowej do hokeja wydano 84 zł. Innego sprzętu, w tym karabinków, amunicji i mundurów, nie kupowano. Sprzęt sportowy był przechowywany w magazynie Powiatowej Komendy PW oraz na boisku miejskim. Administrował nim przewodniczący Sekcji WF i PW w porozumieniu z Powiatowym Komendantem PW i WF. W ramach pomocy dla stowarzyszeń wydano na obozy letnie: dla ZHP 200 zł, 150 zł dla Związku Strzeleckiego żeńskiego, W.P.K do O.K (Wojskowe Przystosowanie Kobiet do Obrony Kraju – pp) – 100 zł. Ponadto na obóz złotowy harcerzy w Spale wydano 550 zł oraz wspomagano finansowo Inspektora Szkolnego przy organizacji obozów letnich szkół powszechnych. Koszt utrzymania instruktorów wyniósł 900 zł. Komitet dysponował subwencją Zarządu Miejskiego w wysokości 6 tys. zł. Ze ślizgawki i imprezy teatralnej udało się pozyskać dodatkowy dochód w wysokości 251 zł 99gr. Na dzień 1 kwietnia 1936 r. wśród Kadry Zawodowej PW było 4 instruktorów honorowych, w tym 2 oficerów rezerwy i 2 podchorążych rezerwy oraz 3 instruktorów kontraktowych, w tym 2 oficerów rezerwy i 1 podoficer rezerwy. Wśród oddziałów przystosowania wojskowego był jeden oddział Związku Strzeleckiego składający się z 60 osób, 4 Hufce Szkolne liczące łącznie 162 osoby, 1 oddział harcerski złożony z 36 osób, 1 oddział Przystosowania Wojskowego Pocztowego złożony z 45 osób, 2 oddziały Związku Rezerwistów liczące łącznie 221 osób. W kwietniu 1936 r. listę członków Miejskiego Komitetu WF i PW otwierał jego przewodniczący, Stanisław Wasiak. Oprócz niego w skład Komitetu wchodził: Komendant Garnizonu Płock płk Zygmunt Podhorski, nauczyciel Zygmunt Miąskiewicz, kapitanowa Jadwiga Rosowa, nauczyciel Eugeniusz Gessek, handlowiec Tadeusz Czapliński, nauczycielka Maria Lewandowska, Komendantka Związku Strzeleckiego Żeńskiego Jadwiga Suszczyńska, nauczyciel i działacz płockiej organizacji Związku Nauczycielstwa Polskiego Stefan Pernej, urzędnik Ignacy Galicki, lekarz Witold Majde, instruktorka wychowania fizycznego Helena Kowalska, Naczelnik Urzędu Pocztowego Anastazy Wisłowski, nauczyciel gimnastyki Ładysław Żelazowski, dyrektorka Państwowego Gimnazjum Żeńskiego Jadwiga Biernacka, lekarz miejski Władysław Frankowski, nauczycielka Maria Krawkowska, nauczyciel Wacław Kulesza, sekretarz Komitetu i referent spraw wojskowych Aleksander Łęski, handlowiec Ludomir Grabowski.

Komitet dysponował jednym boiskiem do piłki nożnej, innych gier i lekkoatletyki, trzema kortami tenisowymi, ośmioma salami gimnastycznymi, jedną pływalnią, trzema przystaniami wioślarskimi, dwiema ślizgawkami, dwoma Ogródkami Jordanowskimi, jedną strzelnicą matakali-brową i jedną strzelnicą szkolną wojskową²⁴.

6 kwietnia 1936 r. pod przewodnictwem wiceprezydenta miasta Aleksandra Wernika odbyło się posiedzenie Komitetu w okrojonym składzie. Oprócz Wernika wzięło w nim udział jedynie 9 osób (Chęłstowski, Rosowa, Grabowski, Suszczyńska, Frankowski, Kowalska, Żelazowski, Kulesza i Łęski). Wysłuchano sprawozdań szefów Sekcji Administracyjno-Gospodarczej (Grabowski) i Sekcji WF i PW (Żelazowski) za poprzedni rok działalności. Nie przedstawiono za to sprawozdania Sekcji Wychowania Społecznego i Propagandy z powodu nieprzybycia na posiedzenie jej przewodniczącego, Inspektora Szkolnego Pruszyńskiego. Porucznik Chęłstowski postulował pilne zwołanie kolejnego posiedzenia nowoimianowanego Komitetu z powodu nagromadzenia się ważnych spraw wymagających rozwiązania²⁵.

W maju 1936 r. Wojewoda Warszawski zatwierdził nowopowołany Komitet. Szefów jego Sekcji wybrano na posiedzeniu 16 maja. Przewodniczącą Sekcji Administracyjno-Gospodarczej została Helena Kowalska, natomiast Sekcji Wychowania Społecznego i Propagandy – absolwent Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego, nauczyciel wychowania fizycznego, działacz płockiego Towarzystwa Wioślarskiego – ppor. rez. Eugeniusz Gessek. Sekcją WF i PW kierował odtąd nauczyciel Józef Kudlikowski. Do Sekcji WF i PW weszli: Julia Kotkorowska, Włodzimierz Barga, Krystyna Zajączkowska i Witold Majde. Do Sekcji Administracyjno-Gospodarczej weszli: Jadwiga Rosowa, Ładysław Żelazowski, Jadwiga Suszczyńska, Roman Piórkowski, Izajasz Cybulski, Rudolf Kenner, Włodzimierz Barga. Do Sekcji Wychowania Społecznego i Propagandy weszli: Anastazy Witosławski, Zygmunt Miałkiewicz, Leon Fuz i Jan Zapaśnik. Ukonstytuował się także Komitet Święta Wychowania Fizycznego na czele z prezydentem Wasiakiem. Do Komitetu przygotowującego Święto na dzień 7 czerwca 1936 r. weszli: płk dypl. inż. Zygmunt Podhorski, Helena Kowalska, prof. Józef Kudlikowski, prof. Włodzimierz Barga, prof. Eugeniusz Gessek, por. Piotr Chęłstowski, rtm. Adolf Czarnota²⁶.

W ramach swojej działalności wydawniczej Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przesposobienia Wojskowego na prośbę lokalnych komitetów wysyłał im materiały szkoleniowe. 20 sierpnia 1936 r. do płockiego MK WF i PW naczelnik Wydziału WF i Przesposobienia Wojskowego Kobiet – Maria Wittekówna, w imieniu Dyrektora PUWF i PW, przesała 6 tom

wydawnictwa „Wychowanie Fizyczne Kobiet”. Tom nosił tytuł „Wioślarstwo kobiece”. Kolejne wydawnictwa szkoleniowe nadesłał Warszawski Komitet Wojewódzki WF i PW 23 października 1936 r.²⁷

26 września 1936 r. pod przewodnictwem wiceprezydenta Wernika odbyło się posiedzenie MK WF i PW. Zabrakło na nim zaproszonych wcześniej: pułkownika Mikołaja Więckowskiego, inspektora Józefa Pruszyńskiego, Ludomira Grabowskiego, podprokuratora Zygmunta Kozaneckiego, prof. Zygmunta Miałkiewicza, doktora Witolda Majde i Ładysława Żelazowskiego. Jednym z podstawowych wątków była krytyka gospodarka boiska p. Bargi²⁸.

5 listopada 1936 roku pod przewodnictwem wiceprezydenta Wernika odbyło się interesujące posiedzenie Miejskiego Komitetu WF i PW, na którym poruszono sprawę urzędzenia ślizgawki oraz uruchomienia długo oczekiwanej Poradni Sportowo-Lekarskiej. Helena Kowalska omówiła zorganizowaną 10 października akcją „Czarna kawa”. Z akcji tej uzyskano dochód 150 zł. Prof. Kudlikowski poinformował o wrogim nastawieniu Klubów Sportowych do doktora Marienstrassa, w związku z czym zapowiedziały one bojkot Poradni Sportowo-Lekarskiej gdyby okazało się, że lekarz ten będzie zaangażowany do pracy w tej placówce. W związku z tym postanowiono odroczyć uruchomienie Poradni Sportowo-Lekarskiej. Por. Chęłstowski poinformował zebranych o odbywającym się w dniach 8-22 listopada 1936 r. w Gostyninie Kursie Przesposobienia Wojskowego Związku Strzeleckiego i zaapelował, aby w niedzielę 22 listopada wszyscy członkowie Komitetu wzięli udział w jego zakończeniu²⁹.

Nie wszyscy użytkownicy obiektów sportowych z terenu Płocka byli zadowoleni ze współpracy z Komitetem w 1936 r. Prezes działającego przy Związku Strzeleckim Klubu Sportowego „Masovia” Jan Zapaśnik w piśmie do władz Komitetu wyraził krytykę ich bierności przy organizacji życia sportowego w Płocku. Wyraził pogląd, że kluby sportowe wyręczają przy tym Sekcję WF. 8 listopada miał być rozegrany mecz piłki nożnej między drużyną z Gostynina a złożoną z szeregu organizacji sportowych drużyną z Płocka. Zapaśnik prosił o zwolnienie z opłaty za boisko na ten mecz. Gostyniński Komitet WF subsydiował wyjazd swojej drużyny piłkarskiej do Płocka kwotą 20 zł.³⁰

Płocka młodzież zrzeszona w organizacjach paramilitarnych uczestniczyła w uroczystościach patriotycznych. W drugiej połowie lat 30. zasadą stało się uczestnictwo w capstrzyku z okazji Święta Niepodległości orkiestry oraz pododdziałów płockiego Przesposobienia Wojskowego. Wśród defilujących 11 listopada 1938 r. pododdziałów PW była kompania kobieca³¹.

W latach 1936-1938 odbywały się uroczystości powitalne płockich pułków powracających do garnizonu po dorocznych letnich manewrach. W 1936 r. powstał w tym celu społeczny komitet pod przewodnictwem starosty płockiego Władysława Rozmarynowskiego i pełniącego obowiązki prezydenta – Stanisława Wasiaka. Po powitaniu na placu Marszałka Piłsudskiego zaproszono żołnierzy na podwieczorek do sal Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” przy ulicy Kościuszki 5 oraz Federacji Związków Obrońców Ojczyzny przy ulicy Kościuszki 8. Z dużym rozmachem organizowano w Płocku Dni Konia. Towarzyszyły im pokazy umiejętności jeździeckich „Krakusów”

(ochotników występujących z własnym koniem, będących w służbie przedpoborowej w ramach Przystosowania Wojskowego Konnego lub będących rezerwistami – PP). Przy tej okazji prezentowali się szerokiej publiczności żołnierze służby czynnej oraz oficerowie i podoficerowie rezerwy³².

W ostatnim roku przed wybuchem wojny nieco inaczej wyglądała struktura Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego. Komendantem Obwodu na powiaty: płocki, sierpecki i gostyniński był mjr Tadeusz Konowski a Komendantem na miasto Płock długoletni, zasłużony działacz organizacji – por. Piotr Chełstowski³³.

Przypisy

- ¹ M. Fularski, *Przystosowanie wojskowe w Polsce*, Warszawa 1929, s. 104.
- ² J. Figat, *Problemy obronności II Rzeczypospolitej*, [w:] „Wojsko i Wychowanie” 1992, nr 7, s. 48–50; B. Rudnicki, *Tradycje edukacji obronnej w Polsce, cz. II*, [w:] „Przystosowanie Obronne” 1994, nr 4, s. 178-182, P. Stawecki, *Polityka wojskowa Polski 1921-1926*, Warszawa 1981, s. 140-142; J. Odziemkowski, *Armia i społeczeństwo II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1996, s. 99-100.
- ³ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (AAN), sygn. 266, Akta Tadeusza Strumiłły. Instrukcja tymczasowa w sprawie Wojewódzkich i Powiatowych (Miejskich) Komitetów Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego.
- ⁴ AAN, sygn. 266, Akta Tadeusza Strumiłły. Instrukcja nr 22 Okręgowych Ośrodków Wychowania Fizycznego.
- ⁵ J. Szczepański, *Życie polityczne Płocka w okresie międzywojennym (1918-1939)*, [w:] *Dzieje Płocka, T 2, Dzieje miasta w latach 1793-1945*, praca zbiorowa pod redakcją Mirosława Krajewskiego, Płock 2006, s. 491.
- ⁶ Funkcje te pełnili m.in. płk Mikołaj Koiszewski, płk Marian Mochacki, płk Zygmunt Podhorski, płk Mikołaj Więckowski, płk Mikołaj Ordyczyński. Komendant Garnizonu koordynował oficjalne publiczne wystąpienia wojska na terenie garnizonu i poza nim. Żołnierze w myśl wytycznych regulaminowych mieli obowiązek czynnego uczestnictwa w życiu społecznym. Taką formą były imprezy o charakterze masowym, także sportowe – zob. M. Trubas, *Udział garnizonu Wojska Polskiego w życiu międzywojennego Płocka*, „Notatki Płockie” nr 1/2002, s. 34; tenże, *Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918-1939*, Warszawa 2008, s. 263 in.
- ⁷ M. Trubas, *Udział garnizonu Wojska Polskiego w życiu międzywojennego Płocka*, op. cit., s. 36-37.
- ⁸ APP, Starostwo Powiatowe w Płocku, sygn. 58, Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku 1930-1932, Arkusz ewidencyjny dla stowarzyszeń i związków.
- ⁹ Aleksander Jerzy Albrecht był podporucznikiem ze Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, od 3 lipca 1929 r. komisarzem rządowym w Płocku a od listopada tegoż roku prezydentem Płocka. Urząd sprawował do 1930 r. Zmarł w wieku 33 lat 25 grudnia 1932 r. w Płocku, pochowany na miejscowym cmentarzu ewangelickim – A.J. Papierowski, J. Stefański, *Płocczanie znani i nieznani. Słownik biograficzny*, Płock 2002, s. 24.
- ¹⁰ APP, Starostwo Powiatowe w Płocku, sygn. 58, Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku 1930-1932, Skład osobowy Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i PW w Płocku.
- ¹¹ Szerzej na ten temat: J. Szczepański, *Problemy społeczno-gospodarcze Płocka w okresie międzywojennym*, [w:] *Dzieje Płocka, T 2, Dzieje miasta w latach 1793-1945*, op. cit., s. 581 i n.
- ¹² APP, Starostwo Powiatowe w Płocku, sygn. 58, Miejski Komitet Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku 1930-1932, Okólnik Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego L.dz.480/Tjn.Og. z dnia 27 października 1932 r.
- ¹³ APP, Akta m. Płocka, sygn. 26355, Regulamin Boiska zatwierdzony na posiedzeniu Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 8 stycznia 1936 r.
- ¹⁴ Stanisław Wasiak ur. 1886, po odzyskaniu niepodległości był Starostą w Ciechanowie, Miechowie, Aleksandrowie Kujawskim. Tymczasowo funkcję prezydenta Płocka pełnił od 28 lutego 1935 do 7 września 1939 r. – A.J. Papierowski, J. Stefański, op. cit., s. 620.
- ¹⁵ APP, Akta m. Płocka, sygn. 26355, Protokół posiedzenia Wydziału Wykonawczego Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku z dnia 22 października 1935 r.
- ¹⁶ Tamże, Protokół posiedzenia Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 6 kwietnia 1936 r.
- ¹⁷ Tamże, Protokół z posiedzenia Sekcji Administracyjno-Gospodarczej Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 19 lutego 1936 r. Ostatecznie budżet MK WF i PW został po ożywionej dyskusji przyjęty w formie przedstawionej przez por. Chełstowskiego na posiedzeniu MK WF i PW w dniu 25 lutego 1936 roku. Na urządzenie powiatowego Świąta WF i PW w Płocku przeznaczono 100 zł, na rozbudowę urzędzeń stałych w obozach letnich na rzecz DOK I/O.U. WF i PW – 100 zł, na dokończenie budowy boiska – 300 zł, na remont lokalu Komendy PW – 200 zł, dla instruktorów kontraktowych – 750 zł, dla instruktorki w ośrodku wf – 360 zł (w ramach Przystosowania Wojskowego Kobiet), na dozór obiektów własnych – 1080 zł, na dopłatę do wyżywienia niezamożnych junaków powołanych do obozów letnich – 100 zł, na wydatki organizacyjne i kwaterunkowe obozów letnich – 400 zł, na poradnie przy Miejskim Ośrodku WF – 300 zł, na zakup płaszczy wojskowych – 500 zł, na zakup sprzętu sportowego – 150 zł, na zakup sprzętu sportowego dla młodzieży pozaszkolnej w ramach dofinansowania Inspektora Szkolnego – 160 zł.
- ¹⁸ Na wyszkolenie młodzieży w hufcach szkolnych przeznaczono 100 godzin rocznie – po 2 godziny tygodniowo w ramach zajęć szkolnych i raz na miesiąc jedno ćwiczenie czterogodzinne w czasie wolnym od zajęć szkolnych. Wyszkolenie I stopnia odbywało się w klasie 6-iej i obejmowało wyszkolenie bojowe łącznie z musztrą i terenoznawstwem, wyszkolenie strzeleckie, walkę granatami, walkę na bagnety, wyszkolenie gazowe, naukę o broni i sprzęcie, naukę pełnienia służby. Wyszkolenie II stopnia odbywało się w klasie 7-iej i obejmowało wyszkolenie bojowe łącznie z musztrą i terenoznawstwem, wyszkolenie strzeleckie, walkę granatami, służbę łączności, służbę pionierską, wyszkolenie gazowe, naukę o broni i sprzęcie – zob. M. Fularski, op. cit., s. 107.

- ¹⁹ APP, Akta m. Płocka, sygn. 26355, Wytyczne pracy na rok 1936/37 Sekcji WF i PW Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku.
- ²⁰ Tamże, Plan Sekcji Wychowania Społecznego i Propagandy przy Miejskim Komitecie WF w Płocku na rok 1936/37.
- ²¹ Berek Zeligman był wieloletnim działaczem i instruktorem tego klubu. Oprócz niego renomą cieszyli się tacy instruktorzy jak: Dawid Lichtensztein i Izaak Rozenfeld. Oprócz klubu działało Towarzystwo Gimnastyczno-Sportowe o tej nazwie, którym kierował znany miłośnik sportu, od 1933 r. główny zarządca Fabryki Maszyn i Narzędzi Rolniczych – Fabiusz Margulies. Do klubu należał m.in. znany wioślarz i piłkarz płocki Rudek Łubraniecki, późniejszy bohater powstania przeciw Niemcom w Treblince w 1943 r. – por. J. Przedpełski, *Żydzi płocki w latach międzywojennych (1918-1939)*, [w:] *Dzieje Płocka*, T 2, *Dzieje miasta w latach 1793-1945*, op. cit., s. 692; A.J. Papierowski, J. Stefański, op. cit., s. 386.
- ²² APP, Akta m. Płocka, sygn. 26355, Protokół zebrania Sekcji WF i PW Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 4 marca 1936 r.
- ²³ Tamże, Sprawozdanie z działalności Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku za rok 1935/1936.
- ²⁴ Tamże.
- ²⁵ Tamże, Protokół posiedzenia Miejskiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego w Płocku w dniu 6 kwietnia 1936 r.
- ²⁶ Tamże, Protokół posiedzenia Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 16 maja 1936 r.
- ²⁷ Tamże, Pisma do MK WF i PW w Płocku z 20.08.1936 i 23.10.1936 r.
- ²⁸ Tamże, Protokół posiedzenia Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 26 września 1936 r.
- ²⁹ Tamże, Protokół posiedzenia Wydziału Wykonawczego Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku w dniu 5 listopada 1936 r. Na posiedzeniu zabrakło jedynie płk. Podhorskiego. Pozostali członkowie Wydziału Wykonawczego – Chelstowski, Kowalska, Gessek i Kudlikowski byli obecni.
- ³⁰ Tamże, Pismo Prezesa KS „Masovia” Jana Zapaśnika do Przewodniczącego Miejskiego Komitetu WF i PW w Płocku z dnia 7 listopada 1936 r. Niestety prezydent miasta opatrzył swoją odpowiedź sformułowaniem „bezwzględnie pobrać” i nie przychylił się do prośby Zapaśnika. W tej sprawie oprócz zarządu Klubu Sportowego Związku Strzeleckiego, również bezskutecznie próbował interweniować u prezydenta Płocka zarząd Klubu Sportowego „Hapoel”.
- ³¹ M. Trubas, *Udział garnizonu Wojska Polskiego w życiu międzywojennego Płocka*, op. cit., s. 35.
- ³² Tamże, s. 39-40.
- ³³ J. Szczepański, *Życie polityczne Płocka w okresie międzywojennym (1918-1939)*, op. cit., s. 502.

MUNICIPAL PHYSICAL EDUCATION AND MILITARY TRAINING COMMITTEE IN PŁOCK

Summary

In the interwar period, Polish youth actively participated in various sports and civil defence organisations and associations. In Płock, the organisational patronage over the sports and civil defence training was held by the Municipal Committee of Physical Education and Military Training. Since the Committee was steered by the high-ranking local authority officials with the mayor in charge, its prestige was very high. This activity contributed to the improvement of physical fitness of school-age youth and provided them with excellent preparation for military service.